

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 882 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari	32
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida)	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari	50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish....	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Furuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	

Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi	154
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саитхамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children.....	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammot qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Iloxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari.....	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	

Transport Decarbonization Strategy.....	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi	416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	471
А. Бектемиров, Б.М. Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish Xamidova Z. U.	495
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati..... Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	501
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi..... Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	505
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish..... Shaymatova Nargiza Ashurovna	511
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari..... Shodmonova Odina G'ofur qizi	516
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili..... Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	520
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati..... Eldor Uskanov	525
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari Yusupova Jamila Karamatdinovna	530
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida) Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	534
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash..... Sobirov Azizbek Avzbekovich	541
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari..... Gadaev Ismat Yadgarovich	548
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	551
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari..... Kobilova Nasiba Xurramovna	554
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	561
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market..... Musyeva Shoira Azimovna	566
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi..... Odina Nabiyeвна Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	570
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish..... Rashidova Xadicha Tursunalievna	575
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modellashtirish yo'llari Raxmanov Mexridin Sindarovich	581
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba..... Tashmatov Rustam Xusanovich	586
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	592
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti..... Zilola Jumanova	595
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан Абдуллоев Фуркат Олимджонович	602
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана..... Кадиров Алишер Исмаилович	607
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов Раупов Жамшид Рашидович	611

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камолатдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abduraimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонов Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузиков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризовна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	835
Berdiqulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С.С.	

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA CVP- TAHLILNI TASHKIL ETISHNING MUAMMOLI JIHATLARI

ORCID: 0000-0001-6938-7897

Qlichev Baxtiyor Pardayevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqola O'zbekistonda faoliyat olib borayotgan korxonalarda foydani oshirish maqsadida amalga oshiriladigan xarajatlarni mahsulotning ishlab chiqarish va sotish hajmiga muvofiq optimallashtirish masalalarini qamrab olgan. Xalqaro amaliyotda CVP-tahlil, deb nomlanadigan mazkur usulni O'zbekistonda sement ishlab chiqarishda yetakchi ulushga ega bo'lgan "Ohangaronsement" AJ da 2019–2023-yillardagi mahsulot ishlab chiqarish va sotish hajmi to'g'risidagi shartli ma'lumotlaridan kelib chiqib, CVP-tahlilni tashkil etish, "xarajat-hajm-foyda" ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganishda qo'llashning muammoli masalalari o'rganilgan, muammolar yechimining nazariy va amaliy jihatlari yoritib berilgan. Amalga oshirilgan hisob-kitoblarda nisbiy ko'rsatkichlar, ma'lumotlarni guruhlash, mantiqiy fikrlash usullaridan foydalanilgan hamda tahliliy yechimlar berilgan.

Kalit so'zlar: CVP-tahlil, ekstensiv o'sish, intensiv o'sish, faoliyat samaradorligi, optimal xarajat.

Abstract: This article covers the issues the optimization of costs in relation to product sales and production volume is the focus of this essay in order to increase profit in enterprises in Uzbekistan. In international practice, this technique, known as CVP-analysis, is used in "Ohangaronsement" JSC, which holds a dominant market share in Uzbekistan's cement production, based on organized using conditional data on the volume of product production and sales in 2019–2023, study "cost-volume-profit" indicators, and emphasize both the theoretical and practical aspects of problem solving. Relative indicators, data aggregation, logical reasoning techniques, and analytical solutions were applied in the computations that were carried out.

Key words: CVP-analysis, extensive growth, intensive growth, operational efficiency, optimal cost.

Аннотация: В данной статье освещены вопросы оптимизации расходов в соответствии с объемом производства и реализации продукции в целях увеличения прибыли на предприятиях в Узбекистане. В международной практике этот метод, как CVP-анализ, применяется в АО "Охангаронцемент", занимающем лидирующую долю в производстве цемента в Узбекистане, для организации CVP-анализа исходя из условных данных об объемах производства и реализации продукции в 2019-2023 годах, изучаются проблемные вопросы применения при исследовании взаимосвязи показателей "затраты-объем-прибыль", выделяются теоретические и практические аспекты решения проблем. В проведенных расчетах использовались относительные показатели, группировка данных, методы логического мышления и даны аналитические решения.

Ключевые слова: CVP-анализ, экстенсивный рост, интенсивный рост, эффективность деятельности, оптимальные затраты.

KIRISH

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning asosiy faoliyatida foydani oshirish va yangi mahsulot ishlab chiqarish, amalga oshirilayotgan xarajatlarni optimallashtirish hamda mahsulot sotish hajmi bilan bog'liqlikdagi hisob-kitoblar asosida amalga oshiriladi. Bunda tahliliy hisob-kitoblar o'tgan davrdagi ma'lumotlar va tajribaga asoslanadi. Korxonalarda o'tkaziladigan iqtisodiy tahlil aniq ma'lumotlar o'rnini bosa olmasada, u turli boshqaruv qarorlari va ular keltiradigan oqibatlar haqidagi savollarga javob topishda juda foydali [Pardayevich, K. B. (2023)]. Korxonalar operatsion faoliyati tahlilining mazkur jihatlari yoritib beradigan modeli "Xarajat(Cost)-hajm(Volume)-foyda(Profit)" (CVP-tahlil) tahlili deb ataladi. CVP tahlili, birinchi navbatda, operatsion faoliyatning korxonaning moliyaviy natijalariga ta'sirini baholashga qaratilgan. Ishlab chiqarilgan mahsulot hamda mahsulot sotish hajmiga asosiy e'tibor berishimizning sababi shundaki, mahsulot ishlab chiqarilayotganda sarflanadigan resurslar va mehnat xarajatlari odatda, ma'lum darajada aniq bo'lsa, mahsulot bahosi hamda mahsulotga bo'lgan talab esa, o'zgaruvchan bo'ladi.

CVP-tahlilning asosiy vazifalari bo'lib quyidagilar hisoblanadi:

- korxona tomonidan amalga oshirilgan xarajatlarni qoplaydigan mahsulot ishlab chiqarish hajmini – zararsizlik nuqtasini aniqlash;
- ishlab chiqarilgan mahsulot va uni sotishning minimal (zararsizlik) hajmini aniqlash;
- kelgusida ko'zlangan foyda miqdoriga ega bo'lish yuzasidan ishlab chiqarish hamda uni realizatsiyasining optimal hajmini belgilash;
- belgilangan mazkur hajmlarga muvofiq amalga oshiriladigan xarajatlar me'yorini belgilash;
- rejalashtirilgan xarajatlar me'yori bo'yicha haqiqiy xarajatlar ustidan nazoratni amalga oshirish;
- xarajat-hajm-foyda bo'yicha ortiqcha amalga oshirilgan xarajatlar, ortiqcha ishlab chiqarilgan mahsulot hajmi, yetarli miqdorda sotilmagan mahsulot hajmi muvofiqligini o'rganish va baholash;
- aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish bo'yicha tahliliy ishlarni amalga oshirish.

Operatsion faoliyatda CVP-tahlilning asosiy maqsadi xarajatlarni belgilangan optimal hajmga muvofiq amalga oshirilishiga erishish hisoblanadi. Umuman olganda, xarajatlar, hajm, foyda (tushum) ko'rsatkichlarining o'sishidagi muvofiqlikni o'rganish CVP-tahlilning asosiy yo'nalishi, maqsadi hisoblanadi [Pardayevich, Q. B. (2023)].

Mualliflar I. Choriyev [Klichev, B. P., & Choriyev, I. X. (2021)] hamda M.Tulayevlar [Pardayevich, K. B., & Salamovich, T. M. (2021)] olib borgan tadqiqotlarida xo'jalik yurituvchi subyektlarning bugungi kunda faoliyatini harakatga keltiruvchi, rag'batlantirib turuvchi vosita faoliyatning yakunida erishiladigan manfaat (foyda) hisoblanadi, degan fikrni ilgari surishgan. Bozor iqtisodiyotida manfaatdorlik, yuqori manfaatga erishish, barcha korxonalarning pirovard maqsadi, ularning faoliyatini baholashning asosiy mezon sifatida e'tirof etiladi. Bundan tashqari, joriy davrda erishilgan foyda, falsafiy ma'noda, sabr uchun berilgan mukofot hisoblansa, kelgusidagi faoliyat, amalga oshiriladigan harakatlar uchun esa motivatsiya hisoblanadi. Erishiladigan ijobiy moliyaviy natijalar xarajat-hajm-foyda o'sishidagi to'g'ri muvofiqlikka bog'liq.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ishida O'zbekiston Respublikasida sement ishlab chiqarish sohasidagi yetakchi korxona "Ohangaronsment" AJ ma'lumotlaridan foydalanilgan.

Tadqiqot jarayonida mutlaq va nisbiy ko'rsatkichlar, ma'lumotlarni guruhlash, mantiqiy tahlil, qiyosiy tahlil kabi usullardan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Operatsion faoliyatda CVP-tahlilni tashkil etishda xarajatlarning o'tgan davrga nisbatan o'zgarishi, mahsulot hajmining o'tgan davrga nisbatan o'zgarishi va foydaning o'tgan davrga nisbatan o'zgarishi o'rtasidagi bog'liqlik o'rganiladi. Ushbu bog'liqlikning turli vaziyatlaridan kelib chiqib, mavjud holat baholanadi va iqtisodiy tahlil ishlari amalga oshiriladi.

1. CVP-tahlilida xarajat-hajm-foyda o'rtasidagi quyidagi bog'liqlik yuzaga kelsa, ushbu o'sish intensiv o'sish hisoblanadi:

$$P_1 * 100 / P_0 > V_1 * 100 / V_0 > C_1 * 100 / C_0$$

CVP-tahlilda xo'jalik yurituvchi subyektlarda xarajat-hajm-foyda bo'yicha intensiv o'sishga erishilishi eng maqbul holat hisoblanadi. Chunki, bunda foydaning o'sishi mahsulot hajmiga nisbatan, mahsulot hajmi esa xarajatlarga nisbatan o'sishiga erishiladi. Intensiv o'sishda xarajatlar bo'yicha ham, mahsulot hajmi bo'yicha ham samaradorlik ko'rsatkichlari ijobiy holatda bo'ladi.

2. CVP-tahlilida xarajat-hajm-foyda o'rtasidagi quyidagi bog'liqlik yuzaga kelsa, ushbu bog'liqlik proporsional bog'liqlik hisoblanadi:

$$P_1 / P_0 * 100 = V_1 / V_0 * 100 = C_1 / C_0 * 100$$

CVP-tahlilda xo'jalik yurituvchi subyektlarda xarajat-hajm-foyda bo'yicha proporsional bog'liqlikka erishilishi tabiiy, ya'ni ekstensiv bog'liqlik hisoblanadi. Chunki, bunda foyda va xarajatlarning o'sishi yoki kamayishi mahsulot hajmiga nisbatan proporsional bo'ladi. Ushbu holatda xarajatlar bo'yicha ham, mahsulot hajmi bo'yicha ham samaradorlik ko'rsatkichlari o'zgarmas bo'ladi. CVP-tahlilda yuzaga keladigan ekstensiv bog'liqlikda samaradorlik ko'rsatkichlari o'zgarmas bo'lsa-da, mahsulot hajmini oshib borishi mos ravishda xarajatlarni ham foydani ham oshirib boradi. Foydaning oshib borishi tabiiyki, xo'jalik yurituvchi subyektlar manfaatlariga mos keladi.

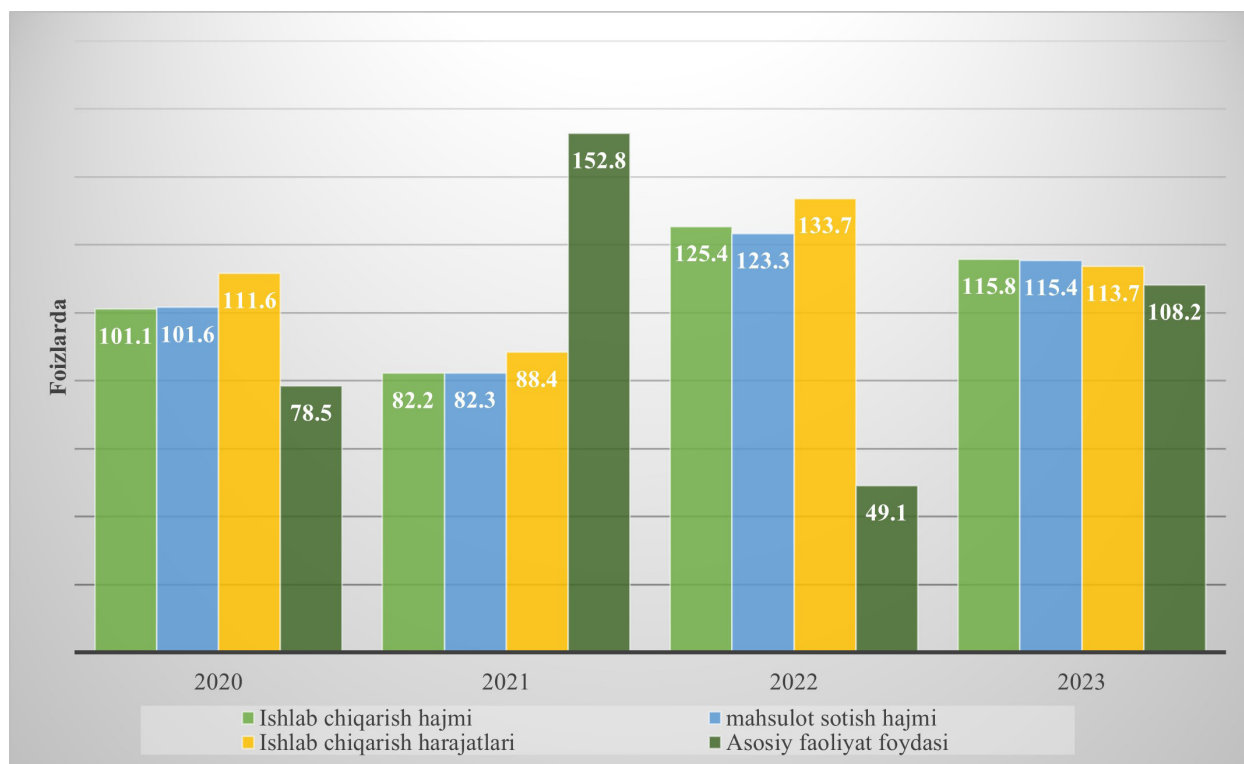
1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, "Ohangaronsement" AJ da 2019-yilga nisbatan 2020-yilda ishlab chiqarish va sotish hajmi nisbatan barqaror o'sgan bo'lsa-da, ishlab chiqarish xarajatlarining 111,6 % ga oshganligi va foydaning 78,5 % ni tashkil qilganligi salbiy holat hisoblanadi.

1-jadval: "Ohangaronsement" AJ da 2019–2023-yillarda sement mahsuloti bo'yicha xarajat-hajm-foyda o'zgarishi¹

Ko'rsatkichlar	2019	2020	2021	2022	2023
Ishlab chiqarish hajmi, tn.	1603970	1620669	1332648	1671857	1936944
o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi, %		101,1	82,2	125,4	115,8
Mahsulot sotish hajmi,tn	1591265	1616548	1329652	1639594	1892685
o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi, %		101,6	82,3	123,3	115,4
Ishlab chiqarish xarajatlari, mln. so'm so'm	541588	604457	534452	714560	812324
o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi, %		111,6	88,4	133,7	113,7
Asosiy faoliyat foydasi, mln.so'm	246534	193507	295803	145099	157030
o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi, %		78,5	152,8	49,1	108,2

"Ohangaronsement" AJ da 2019–2023-yillarda sement mahsuloti bo'yicha xarajat-hajm-foyda o'zgarishini 1-rasmda ham kuzatish mumkin.

2021-yilda ishlab chiqarish xarajatlarining mahsulot ishlab chiqarish hamda mahsulot sotish hajmiga nisbatan kamroq foizda qisqarishi va foydaning keskin oshishi pandemiya ta'sirida bo'lganligi bilan izohlanadi. COVID-19 pandemiyasining ta'siri "Ohangaronsement" AJ ning 2022-yil faoliyatiga ham ta'sir qilgan.

1-rasm: "Ohangaronsement" AJ da ishlab chiqarilgan mahsulot, sotish hajmi, xarajatlar hamda foyda o'zgarishi²

Jumladan, mahsulot ishlab chiqarish hamda mahsulot sotish hajmining 123-125 % atrofida oshgan bo'lsada, ishlab chiqarish xarajatlarining 133,7% ga oshishi va sement narxining pasayib ketishi jamiyat foydasining 2020-yilga nisbatan 49,1 % ni tashkil qilishiga olib kelgan. 2023-yilda jamiyat faoliyatida mahsulot ishlab chiqarish hamda mahsulot sotish hajmi 2021-yilga nisbatan 115-116 % ga oshgan bo'lsa, xarajatlarning nisbatan 113,7 % ga oshganligi jamiyatda mahsulot hajmiga nisbatan xarajatlarning nisbiy iqtisodiga erishganligini anglatadi.

¹ "Ohangaronsement" AJ ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan

² "Ohangaronsement" AJ ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan

1-jadvalda keltirilgan ko'rsatkichlar tarkibiga qaraydigan bo'lsak, mahsulot ishlab chiqarish hamda mahsulot sotish hajmi, ishlab chiqarish xarajatlari ko'rsatkichlari faqat sement mahsulotiga tegishli bo'lsa, jamiyat asosiy faoliyat foydasi umumiy ishlab chiqariladigan mahsulotlarga nisbatan aniqlangan. Shuning uchun, xarajat-hajm-foyda bog'liqligini jamiyatning umumiy ko'rsatkichlariga nisbatan aniqlash ham maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Keng assortimentda va turli o'lchov birliklariga ega mahsulotlar ishlab chiqaradigan korxonalarda xarajat-hajm-foyda o'rtasidagi bog'liqlikni mahsulot sotishdan sof tushum, sotilgan mahsulot tannarxi va asosiy faoliyat foydasi kabi ko'rsatkichlar bilan o'rganish orqali operatsion faoliyat samaradorligini baholash mumkin (2-jadval).

2-jadval: "Ohangaronsement" AJ da 2019-2023-yillarda tushum-tannarx-foyda o'zgarishi (mln. so'm)³

Ko'rsatkichlar	2019	2020	2021	2022	2023
Mahsulot sotishdan sof tushum	689824	825706	920048	1012169	909539
o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi, %		119,6	111,4	110	89,9
Sotilgan mahsulot tannarxi	380234	476160	478 300	601489	608691
o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi, %		125,2	100,4	125,7	101,2
Asosiy faoliyat foydasi	246534	193507	295803	145099	157030
o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi, %		78,5	152,8	49,1	108,2

2-jadval ma'lumotlaridan ko'rishimiz mumkinki, "Ohangaronsement" AJ da 2019–2023-yillarda mahsulot sotishdan sof tushum, tannarx va asosiy faoliyat foydasi o'zgarishi yillar kesimida turlicha bo'lgan. Jumladan:

1. 2020-yilda: Tushum (119,6%) < Tannarx (125,2 %) > Foyda (78,5%)

2020-yilda jamiyatda mahsulot sotishdan sof tushum 2019-yilga nisbatan oshgan bo'lsada, tannarxning tushumga nisbatan ko'proq oshganligi asosiy faoliyat foydasining kamayishiga qisman ta'sir qilgan. Bunday holatda mahsulot tannarxi tarkibidagi xarajat moddalari bo'yicha va foydaga salbiy ta'sir etuvchi omillar bo'yicha tahliliy ishlar amalga oshirilishi lozim.

2. 2021-yilda: Foyda (152,8 %) > Tushum (111,4 %) > Tannarx (100,4 %)

2021-yilda "Ohangaronsement" AJ da mahsulot sotishdan sof tushum, sotilgan mahsulot tannarxi va asosiy faoliyat foydasi bo'yicha intensiv o'sishga erishilgan. Albatta, jamiyatda bunday o'sishga erishilganligi pandemiya davrida xom-ashyo narxining tushganligi va sement narxining oshganligi bilan bog'liq hisoblanadi. Umuman olganda barcha korxonalarda tushum, foyda va xarajatlar bo'yicha mana shunday o'sish darajasini ta'minlay olish juda muhim va amalga oshiriladigan tahliliy ishlarning asosiy maqsadi hisoblanadi.

3. 2022-yilda: Tannarx (125,7 %) > Tushum (110,6%) > Foyda (49,5%)

2022-yilda jamiyatda mahsulot sotishdan sof tushum 2020-yilga nisbatan oshgan bo'lsada, pandemiyadan keyin jahon miqyosidagi xom-ashyo va resurslarning qimmatlashishi fonida O'zbekistonda ham resurslar narxining o'sishi mahsulot tannarxining tushumga nisbatan keskin oshishiga ta'sir qilgan. Ushbu holat hamda 2022-yilda 2021-yilga nisbatan sement mahsuloti narxining pasayishi asosiy faoliyat foydasining 2022-yilga nisbatan keskin kamayishiga ta'sir qilgan. "Ohangaronsement" AJ da xarajat-hajm-foyda o'rtasidagi mazkur bog'liqlik jamiyat uchun salbiy holat hisoblanib, tahliliy ishlarda mahsulot tannarxining keskin oshib ketish sabablari, tushumning va foydaning pasayib ketish sabablari va omillar ta'siri o'rganilishi lozim.

4. 2023-yilda: Foyda (108,2%) > Tannarx (101,2 %) > Tushum (89,9%)

2023-yilda jamiyatda mahsulot sotishdan sof tushum 2021-yilga nisbatan kamaygan bo'lsada, jamiyatda sotilgan mahsulotlarning ishlab chiqarish tannarxining nisbatan o'sishiga yo'l qo'ymaganligi hamda boshqa xarajat turlari bo'yicha samarali nazorat olib borganligi natijasida asosiy faoliyat foydasining o'sishiga erishilgan. "Ohangaronsement" AJ da xarajat-hajm-foyda o'rtasidagi mazkur bog'liqlik jamiyat uchun nisbatan salbiy holat hisoblanadi. Chunki, kelgusi yillarda jamiyat tushumning tannarxga nisbatan intensiv o'sishga erishmasa, mazkur holat jamiyat operatsion foydasining kamayishiga olib kelishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Maqolada korxonalar asosiy faoliyatida CVP-tahlilni tashkil etishda xarajat-hajm(tushum)-foyda ko'rsatkichlari o'rtasidagi munosabatlarga ko'ra ekstensiv va intensiv o'sish darajalari o'rganildi. Bundan tashqari xarajatlarning o'tgan davrga nisbatan o'zgarishi ($C_1/C_0 \cdot 100$), mahsulot hajmining o'tgan davrga nisbatan o'zgarishi ($V_1/V_0 \cdot 100$) va foydaning o'tgan davrga nisbatan o'zgarishi ($P_1/P_0 \cdot 100$) o'rtasidagi bog'liqlik o'rganib chiqilib, ushbu ko'rsatkichlarning turli o'sish darajasiga ega bo'lish holatida operatsion faoliyat natijaviyligi baho-

3 "Ohangaronsement" AJ ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan

lash mumkinligi ko'rsatib berildi. 2019–2022-yillarda “Ohangaronsement” AJ da xarajatlar, mahsulot sotishdan tushum va asosiy faoliyat foydasi ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlik o'rganilib, ushbu ko'rsatkichlarning turli o'sish darajasiga ega bo'lgandagi holat baholandi. Mazkur holatdan kelib chiqib operatsion faoliyat tahlilini tashkil etish yo'nalishlarini belgilash mumkinligi ko'rsatib berildi.

Xulosa qilib aytganda, ishlab chiqarish korxonalari asosiy faoliyati samaradorligini baholash va tahlil qilishning to'g'ri tashkil etilishi, operatsion faoliyat samaradorligini belgilovchi ko'rsatkichlarni to'g'ri tizimlashtirish, ularni aniqlash hamda tahlil qilish bo'yicha ishlab chiqilgan takliflarning amaliyotga qo'llanilishi, mahsulot ishlab chiqarishning optimal hajmi belgilash, joriy va kelgusidagi korxona salohiyatini aniqlash bo'yicha amalga oshirilgan tadqiqotlar natijalarini amaliyotga joriy etish korxonalarida ijobiy moliyaviy natijalarga erishish imkoniyatini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Pardayevich, K. B. (2023). Analysis of the Maximum Volume of Production in Cement Production Enterprises in Uzbekistan. *International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development*, 5(6), 1-8.
2. Pardayevich, K. B., & Salamovich, T. M. (2021). Issues of development of the analysis of business activity in joint-stock companies of Uzbekistan. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11 (11), 584-591.
3. Pardayevich, Q. B. (2023). Xo'jalik yurituvchi subyektlarda ishlab chiqarishning maksimal hajmi tahlili. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 5, 187-192.
4. Klichev, B. P., & Choriev, I. X. (2021). The Issues Of Business Activity Organization In Uzbekistan. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 12(7), 4587-4593.
5. Pardayevich, Q. B. (2023). Xo'jalik yurituvchi subyektlarda operatsion faoliyatida ishlab chiqarish hajmini ifodalovchi ko'rsatkichlar tahlili. *Scientific Journal of "International Finance & Accounting"*, 2, 2181-1016.
6. Klichev Bakhtiyar Pardayevich. (2024). Problematic Aspects of Organizing Cvp-Analysis in the Enterprises of Uzbekistan // *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 5(5), 241–248. Retrieved from <https://wos.academia-science.org/index.php/wos/article/view/4906>
7. Klichev, B. (2023). Korxonalarda mahsulot ishlab chiqarish hajmi tahlilini takomillashtirish masalalari. *Napravleniya razvitiya blagopriyatnoy biznes-sredi v usloviyax sifrovizatsii ekonomiki*, 1(01), 170–173. <https://doi.org/10.47689/TSUE2022-pp170-173>
8. Pardayevich, Q. B. (2023). Xo'jalik yurituvchi subyektlarda operatsion sikl tahlilini tashkil etish masalalari. *World Scientific Research Journal*, 16(1), 196-203.
9. Qlichev, B. (2022). KPI tizimi asosida moddiy rag'batlantirish masalalari tahlili. *Arxiv nauchnix issledovaniy*, 2(1). izvlecheno ot <https://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/1343>
10. Pardayevich, Q. B. (2023). Korxonalarda mahsulot ishlab chiqarish hajmi tahlilini takomillashtirish masalalari. *Issues of improving the analysis of the volume of production at enterprises // Образование наука и инновационные идеи в мире*, 13(7), 42-49.
11. Pardayevich, Q. B. (2024). Korxonalarda operatsion faoliyat samaradorligini tahlil qilish masalalari // *World scientific research journal*, 26(3), 86-94.
12. Qlichev, B. P. (2022). Mahsulot sotish hajmi tahlilini takomillashtirish masalalari. *Science and Education*, 3(5), 1719-1728.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.